

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่กำลังพัฒนาไปสู่ระบบเกษตรอุตสาหกรรม มีวิธีการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยการขยายพื้นที่ปลูกและการใช้พันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง แต่เนื่องจากพันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงนั้น มักอ่อนแอต่อโรคและแมลงศัตรูพืช ทำให้ต้องใช้ปุ๋ยในอัตราสูง รวมถึงใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในจำนวนมาก และเนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศร้อนชื้น ศัตรูพืชซึ่งได้แก่แมลง โรคพืชและศัตรูพืชอื่น ๆ จึงมีการพัฒนาและเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วตลอดฤดูกาลปลูก ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการผลิตรายมาก ส่งผลให้เกิดภาวะขาดทุนในการผลิต ดังนั้นสารเคมีจึงเข้ามามีบทบาทในด้านการผลิตของเกษตรกรอย่างแพร่หลาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นเวลามากกว่า 40 ปีแล้วที่เกษตรกรไทยมีความคุ้นเคยกับการใช้สารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืช เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและลดปริมาณการเข้าทำลายและความเสียหายอันเกิดจากศัตรูพืช โดยมีการนำสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชกลุ่มต่างๆ มาใช้อย่างแพร่หลายและมีปริมาณการใช้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง จากสถิติการนำเข้าสารเคมีเพื่อการเกษตรพบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและมูลค่า โดยในปี 2550 มีปริมาณการนำเข้าของสารเคมีเพื่อการเกษตรรวมทั้งสิ้น 116,322.79 ตัน คิดเป็นมูลค่า 15,026.32 ล้านบาท ซึ่งมีปริมาณสูงกว่าในปี 2549 ซึ่งมีปริมาณการนำเข้าของสารเคมีเพื่อการเกษตรรวมทั้งสิ้น 95,763.11 ตัน คิดเป็นมูลค่า 12,898.57 ล้านบาท (สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร, 2552) สารเคมีจึงเป็นปัจจัยการผลิตและเป็นทางออกของปัญหาที่เกษตรกรมักคิดถึงเป็นอันดับแรก เนื่องด้วยมีคุณสมบัติเฉพาะโดดเด่น ได้แก่ หาซื้อได้โดยทั่วไปในท้องถิ่น สะดวกในการใช้งาน ไม่ต้องใช้แรงงานมากและยังเห็นผลทันทีอีกด้วย

เมื่อมีการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรอย่างแพร่หลาย ทำให้เกษตรกรบางรายมีความเชื่อว่าการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในกระบวนการเพาะปลูก หากแต่ขาดความรู้ที่แท้จริงว่า การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชบ่อยครั้งในพื้นที่บริเวณกว้าง อาจก่อให้เกิดปัญหาแมลงศัตรูพืชคือต่อสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชนั้น ๆ ทั้งยังมีปัญหาสารพิษตกค้างในสิ่งแวดล้อม ปัญหาการเกิดสารพิษตกค้างในตัวเกษตรกรและผู้บริโภคตลอดจนในระบบนิเวศ

รวมไปถึงปัญหาการค้าระหว่างประเทศที่มีการจำกัดฟักัดปริมาณของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในผลผลิตทางการเกษตรของแต่ละประเภทตามที่ระบุไว้ในข้อตกลงการนำเข้าสินค้าเกษตรของบางประเทศที่เข้มงวด

จากการที่มีการนำเข้าสารเคมีเพื่อการเกษตรในประเทศไทยที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทั้งด้าน ปริมาณและมูลค่า ทำให้กลายเป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง ร้านค้าและบริษัทจำหน่ายสารเคมีเพื่อ การเกษตรบางรายอาศัยช่องโหว่ในการที่ยังไม่มีกฎหมายควบคุมชัดเจน ใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อ กระตุ้นยอดขาย มีการโฆษณาเผยแพร่แนะนำสารเคมีทางการเกษตรชนิดใหม่ให้เกษตรกรทดลอง ใช้เกือบทุกปี โดยไม่มีการควบคุมการใช้และการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่เกษตรกร หากเกษตรกรใช้ สารเคมีเกษตรโดยขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาได้

พืชเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เกษตรกรให้ความสนใจเป็นอย่างมากคือส้ม โดยแหล่งปลูก ส้มที่สำคัญอยู่บริเวณเขตภาคกลาง ซึ่งได้แก่ กรุงเทพฯ ปทุมธานี แต่ในปัจจุบัน จะเห็นว่าการ ขยายตัวของพื้นที่ปลูกส้มในเขตภาคกลางลดลงเนื่องจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น พื้นที่ทาง ภาคเหนือจึงเป็นพื้นที่ที่เกษตรกรให้ความสนใจมาลงทุนทำสวนส้ม เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมที่ ได้เปรียบมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พื้นที่ในเขตอำเภอฝาง ทั้งที่แต่เดิมเคยเป็นพื้นที่ปลูกผลไม้ประเภท อื่นมาก่อน อาทิ ลิ้นจี่และลำไย แต่การปลูกส้มสายน้ำผึ้งกลับเป็นสิ่งที่สร้างชื่อเสียงให้กับอำเภอฝาง อย่างมาก ส้มจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด เพราะให้ผลตอบแทนในระยะเวลาอันรวดเร็วเพียง 2 – 3 ปีและส้มยังเป็นไม้ผลที่สามารถให้ผลผลิตตลอดทั้งปี หากมีการจัดการที่ดี มีระบบการ ชลประทานและการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่เหมาะสมแล้วจะส่งผลให้มีผลผลิตสูงและมีคุณภาพดีอีก ด้วย

อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมด 842.96 ตารางกิโลเมตร หรือ 526,850 ไร่ (กรมการปกครอง,2552) แบ่งการปกครองออกเป็น 8 ตำบล 119 หมู่บ้าน โดยเกษตรกรส่วนมากมี รายได้มาจากผลผลิตทางการเกษตร เช่น สวนส้ม ลิ้นจี่ หอมหัวใหญ่ กระเทียม ข้าว ฯลฯ อันเป็น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรใช้สารเคมีมาต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาส พูดยุคุยกับเกษตรกรในอำเภอฝางบางราย ทำให้ได้ทราบว่าความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ สารเคมีเกษตรของเกษตรกรนั้น เกษตรกรศึกษาจาก ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เช่น พ็อคเก็ตหรือ ร้านเคมีเกษตร ตัวแทนจำหน่ายและจากเกษตรกรแปลงใกล้เคียง ซึ่งบางครั้งก็มีการใช้ในปริมาณที่ มากกว่าอัตราที่แนะนำบนฉลากข้างขวดบรรจุสารเคมี อีกทั้งยังมีแนวโน้มว่าจะมีการเพิ่มปริมาณ และชนิดมากขึ้น เนื่องจากมีการแข่งขันกัน ในระหว่างร้านเคมีเกษตรและมีการโฆษณาเผยแพร่ ประกอบกับเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องตั้งแต่ขั้นตอนการ เลือกซื้อสารเคมีเกษตรจนนำไปสู่การใช้สารเคมีที่ผิดวิธีของเกษตรกร

จากการศึกษาของมนทริรา (2547) ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการทำสวนส้ม กรณีศึกษา ต.ม่อนปิ่น อ.ฝาง พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคมที่มีการปลูกส้มตามเกษตรกรรายอื่นที่ประสบความสำเร็จมากกว่า ปัจจัยด้านอื่น ในการตัดสินใจนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่จะคิดประมาณ 7 วันต่อครั้ง คือมากกว่า 40 ครั้งต่อปี และในเรื่องของระดับการป้องกันตนเองนั้น เกษตรกรมีระดับการป้องกันตนเองค่อนข้างต่ำ อาจเพราะประสบการณ์น้อย โดยไม่สวมใส่หน้ากากป้องกันสารเคมีขณะฉีดพ่น โดยในแง่ของการกำจัดบรรจุภัณฑ์ของสารเคมีนั้นเกษตรกรมักมีวิธีการปฏิบัติค่อนข้างหลากหลาย แต่โดยส่วนใหญ่จะทิ้งทั่วไป ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความรู้และความต้องการความรู้ในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในเขตพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากได้ตระหนักถึงปัญหาในการใช้สารเคมีของเกษตรกรที่มีต่อสภาพแวดล้อม และสุขอนามัยของเกษตรกรเอง จึงมีโจทย์การวิจัยในครั้งนี้ คือ การใช้สารเคมีเกษตรและการเลือกซื้อสารเคมีเกษตรของเกษตรกรมีความถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ ได้รับคำแนะนำและเงื่อนไขในการเลือกซื้อมาจากแหล่งใด มีปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกซื้อสารเคมีเกษตร และเกษตรกรมีปัญหาหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้าเคมีเกษตรอย่างไร ซึ่งผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในวิธีการเลือกซื้อและการใช้สารเคมีที่ถูกต้องเพื่อให้เกษตรกรนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน แนะนำชุมชน ทั้งยังก่อให้เกิดแนวทางป้องกันพิษภัยจากสารเคมีเกษตร อันจะช่วยส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตลอดไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความรู้ในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาความต้องการความรู้ของเกษตรกรในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและข้อจำกัดของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตร
5. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมของเกษตรกร ความรู้ของเกษตรกรในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตรและปัญหาด้านการผลิตกับความต้องการความรู้ในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
2. ได้ทราบถึงความรู้ในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
3. ได้ทราบถึงความต้องการความรู้ของเกษตรกรในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
4. ได้ทราบถึงปัญหาและข้อจำกัดของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตร
5. ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมกับความรู้และความต้องการความรู้ในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเลือกซื้อและการใช้สารเคมีเกษตรที่ถูกต้อง เพื่อให้เกษตรกรนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันเพื่อ

การผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องปลอดภัย สามารถแนะนำต่อไปยังชุมชน ทั้งยังก่อให้เกิดแนวทางป้องกันพิษภัยจากสารเคมีเกษตร อันจะช่วยส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อการดำรงชีวิตอย่างผาสุกตลอดไป

สมมติฐาน

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม ความรู้ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรและปัญหาด้านการผลิต มีความสัมพันธ์กับความต้องการความรู้ในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงความรู้และความต้องการความรู้ในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มในเขตพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิดการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

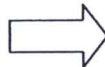
ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

ตัวแปรตาม

(Dependent Variable)

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล
 - เพศ
 - อายุ
 - ระดับการศึกษา
 - สถานภาพการสมรส
 - ประสบการณ์ในการปลูกส้ม
2. สภาพเศรษฐกิจ
 - ขนาดพื้นที่ปลูก
 - รายได้รวมจากการผลิตส้ม
 - รายจ่ายในการซื้อสารเคมี
 - หนี้สิน
 - แหล่งเงินทุน
3. สภาพสังคม
 - ตำแหน่งทางสังคม
 - แหล่งข้อมูลข่าวสาร
4. ปัญหาด้านการผลิต
5. ความรู้ในการเลือกและการใช้สารเคมี
เกษตรกรในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ความต้องการความรู้
ในการเลือกและการใช้สารเคมีเกษตร
ของเกษตรกรผู้ปลูกส้ม

นิยามศัพท์

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกส้มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ชาวสวนส้มฝาง จำกัด ในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ความรู้ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ตั้งแต่ขั้นตอนของการเลือกซื้อตลอดจนขั้นตอนการปฏิบัติของเกษตรกร

ความต้องการความรู้ หมายถึง ความต้องการศึกษาหาความรู้ใหม่และรวมถึงความรู้เพิ่มเติมของเกษตรกรในการเลือกซื้อสารเคมีเกษตร

การใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกร หมายถึง การใช้สารเคมีเกษตรของเกษตรกรในส่วนของความรู้และการปฏิบัติ

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรได้พบปะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยในการติดต่อนั้นเกษตรกรต้องได้รับความรู้และคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมาจนถึงวันสัมภาษณ์